

УДК 81'373.21'271:070(53)

ІДЕОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ТОПОНІМІВ У АРАБСЬКІЙ ПРЕСІ

Богдан Бабак

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
кафедра Близького Сходу,
бульв. Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна, 01601,
тел. (044) 239 31 83, e-mail: philolog@univ.kiev.ua*

Відображено результати аналізу 13 частотних списків – кожен на матеріалі 100 000 слововживань у пресі низки арабських країн. Серед проаналізованих даних виявлено ознаки моніторингу ЗМІ у двох країнах, преса яких уникає згадок про деякі ключові хороніми.

Ключові слова: хороніми, частотні словники.

У складі повідомлень преси та аналітичних статей звичайним лексичним складником є власні імена, без яких тексти за означенням втрачають свою інформативність. Справді, факти обов'язково мають бути пов'язані з подіями, місцями й особами: без цього вони перестають бути фактами.

При дослідженнях лексичної частотності звичайно з отриманого рангового списку словоформ усувають цифри, числа, розділові знаки й особові імена (Thorndike, Штейнфельд, Засоріна). З огляду на орієнтацію нашого основного дослідження на соціолінгвістичні параметри арабського мовного простору власні імена з отриманих списків не були вилучені.

Серед частотних власних імен в арабських текстах виявлено певну кількість назв країн (хоронімів). Зокрема, у верхній частині частотного списку опинилися хороніми суб'єктів міжнародного права, що історично мають значний політичний та економічний вплив на Близькосхідний регіон. Що більше, це відомі історично зумовлені країни-лідери: Америка (США), Європа, Ізраїль, Іран, Китай, Росія.

Картину розподілу цих хоронімів не можна пояснити самим лише механізмом частотності, адже на них впливає політичний дискурс, обговорюваний в аналізованих текстах. Отже, це так звані ключові слова. Поза цією групою текстів пізнавальна й педагогічна цінність цих ключових слів меншає.

Для кращого уявлення отримані дані були занесені до таблиці. І тут на нас чекала несподіванка. Коректність усіх попередніх кроків відбору вихідного масиву мовного матеріалу (вихідні тексти, послідовність вибірок текстів) була заporукою отримання градієнтного розподілу їхніх складових, і справжня проблема полягала у подальшому з'ясуванні особливостей і природи параметрів виявлених закономірностей. Але цього разу було виявлено відмінну картину.

Передусім, потребує коментаря загальний ранг ключових хоронімів. Найбільшу кількість слововживань (599) в арабомовній пресі серед зазначених країн має Ізраїль із загальним рейтингом 204. Друге місце за рейтингом посів Іран (410), третє – Китай (1 001), четверте – Європа (1 207), п'яте – Росія (1 701). Отримані факти переважно відповідають інтуїтивним уявленням про важливість перелічених країн для арабської політики.

Таблиця 1

Ранг хоронімів центрів геополітичного тяжіння у пресі окремих арабомовних країн

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Єгипет	А		Р, П, І				Є			К			
Ірак		А			Р, П				К	І		Є	
Катар	Є		А	Р, К		П, І							
Судан			К	А				І		П	Є, Р		
Марокко	Р	Є			А, І			К, П	І				
Західна Сахара						А	Р		Є		П	І	К
Саудівська Аравія	І, П	Р, К			Є		А						
Кувейт				П	К			А, Є, Р			І		
Туніс						Є			А		К		П, І
Сомалі	К	П	Є	І					Р	А			
Алжир							І			Є, Р	А	К, П	
Палестина		І		Є		Р	К		П			А	
Оман						К	П						А, Є

Скорочення: А – Америка (США), Є – Європа І – Ізраїль К – Китай, П – Іран, Р – Росія.

Водночас впадає в око неочікувано низький ранг Америки (США) у цьому списку. Справді, за найбільшої кількості згадувань (599) Ізраїлю (загальний рейтинг 204), хоронім Америка згадано удесятеро менше – всього 56 разів (3 384 місце рейтингу).

Виявлені факти дають підставу говорити про послаблення позицій впливу на регіон відомих світових лідерів – Росії та США, що посіли в цьому рейтингу відповідно передостаннє та останнє місця. У той же час на політичній мапі регіону можна чітко зазначити нові центри геополітичного тяжіння – Іран та Китай.

Розподіл вживання хороніма ایران “Іран”. У пресі Саудівської Аравії за рейтингом вживаності Іран стоїть на першому місці (ранг 83). Цей факт не є випадковим, зважаючи на складну історію Ірано-Саудівських відносин та на їхню географічну близькість. Обидві країни мають амбіції на лідерство в регіоні. Після ісламської революції Тегеран неодноразово кваліфікував Саудівську Аравію як агента США в регіоні, що постійно лобіює їхні інтереси. Водночас Саудівська

Аравія звинувачує Іран у спробах створення власної ядерної зброї та поширення свого впливу на інші країни регіону. Розбіжність в енергетичній політиці також є перепорою до конструктивного діалогу [2].

Додамо, що, незважаючи на всю складність ірано-саудівських відносин, 2001 року між Іраном та Саудівською Аравією було підписано двосторонню угоду про “боротьбу з наркотрафіком та організованою злочинністю”, а 2008 року саудівський король Абдулла запросив попереднього президента Ірану відвідати Саудівську Аравію для участі в ісламській конференції [2].

Друге місце за вживаністю хороніма ایران “Іран” посідає у пресі Сомалі. Це можна пояснити тим, що у 2006 році влада у столиці Сомалі – Могадішо перейшла до рук угруповання اتحاد المحاكم الإسلامية “Союз ісламських судів”, що його всебічно підтримує та фінансує Іран [3].

Група країн, де вживання хороніма ایران “Іран” посідає щаблі рейтингу від 100 до 1 000 – це Сомалі, Єгипет, Кувейт, Ірак, Катар та Оман. Хоронім Іран має ранг від 1 000 до 3 500 у пресі Марокко, Палестинської автономії, Судану, Західної Сахари, Алжиру. Найменший рейтинг вживання хороніма у пресі Алжиру – 3 589 місце. Варто виокремити вибірку з преси Тунісу, де ані власне хоронім, ані його деривати – ایرانیة, إيراني не трапилися жодного разу.

Як видно з графіка, найчастіше хоронім صين “Китай” вживається у пресі Сомалі з рейтингом 292 та Саудівської Аравії, рейтинг – 352. Майже вдвічі менший, але однозначно високий рейтинг вживання хороніма صين “Китай” у пресі Судану (743) та Катару (787). Рейтинг від 1 000 до 3 500 тисяч цей хоронім посідає у пресі Кувейту, Оману, Палестинської автономії, Марокко, Іраку, Єгипту, Тунісу. До окремої групи, якщо покладатися на дані таблиці, варто віднести Алжир та Західну Сахару, де ранг вживання хороніма صين становить лише 6 285 та 6 572, відповідно.

Розподіл вживання хороніма “Ізраїль”. За кількістю вживань цієї лексеми у пресі арабські країни можна розподілити умовно на три групи.

До першої групи країн, де до Ізраїлю виявляють неабияку цікавість, потрапляють Саудівська Аравія, Єгипет, Сомалі та Марокко. Тут лексема сягає рейтингу від 46 (Саудівська Аравія) до 157 (Марокко). Друга група охоплює Катар, Алжир і Оман (відповідні рейтинги 266, 681, 872). До третьої групи країн, що намагаються взагалі уникати вживання цієї лексеми, потрапляють Судан (рейтинг хороніма “Ізраїль” 1 278), Ірак (2 333), Кувейт (2 458), Західна Сахара (2 878). Окремо у цьому списку країн варто виділити Туніс, де згадана лексема сягає лише 10 217 сходинки рейтингу.

Найбільшого вжитку хоронім روسيا “Росія” набув у пресі Марокко (684 місце рейтингу), Саудівської Аравії (734) та Єгипту (812). Про похваллення саудівсько-російських відносин красномовно свідчить статистика. За період 2007–2009 років між двома країнами відбулося 18 офіційних візитів на високому та найвищому державних рівнях.

Рейтинг від 1 400 до 2 400 лексема روسيا “Росія” має у пресі Катару (1 393), Іраку (1 423), Палестинської автономії (1 922), Західної Сахари (2 412), Кувейту (2 437) та Сомалі (3 014). У частотному вокабулярі преси Алжиру Росія

посідає 4 330 місце, а в пресі Судану – 4 825. Хоронім *روسيا* жодного разу не було вжито у пресі Оману й Тунісу.

Найбільше розповсюдження хоронім *أمريكا* “Америка” має у пресі Єгипту (ранг 476). Також можна виокремити 3 зони розподілення частоти вживання цього хороніма. До першої зони (діапазон рангів від 2 000 до 4 000) зараховують Ірак, Судан, Катар, Марокко. До другої (діапазон – 6 500–9 000) – Західну Сахару, Саудівську Аравію, Кувейт, Туніс, Сомалі, Алжир. До третьої – Палестинську автономію (14 415) та Оман (20 789).

Цілковитою несподіванкою стали виявлені факти повної відсутності назв деяких країн-лідерів у пресі окремих арабських країн. Зокрема, хоронім Іран не було вжито жодного разу у пресі Тунісу, а хоронім Росія – у пресі Тунісу та Оману. Беручи до уваги послідовну витриманість усіх попередніх методичних кроків, ці пробіли у даних не можна було пояснити недбалістю чи неухважністю під час укладання вихідного текстового масиву. Тим не менше, ці факти зобов’язували повернутися до вже опрацьованих масивів текстів преси Тунісу і Оману.

Унаслідок ретельної перевірки було з’ясовано, що перелічені масиви текстів справді не містять жодного із вказаних хоронімів. Загальновідомо, що розподіл лексики у всіх без винятку текстах природними чи штучними мовами, які несуть у собі певне інформативне повідомлення, має відповідати закономірності Есту-Зіпфа. Те, що виявлені випадки не відповідають їй, можна пояснити тільки свідомим впливом на природну структуру певного тексту. Інакше кажучи, це ознаки моніторингу.

Стаття: надійшла до редакції 15.01.2013

доопрацьована 22.05.2013

прийнята до друку 19.06.2012

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Россия в системе международных отношений. – Режим доступа: [<http://www.mid.ru/bdcomp/ns-rasia.nsf/strana!OpenView&Start=30&Count=30&Expand=35#35>].
2. Arab–Iran relations. – Access mode : [http://en.wikipedia.org/wiki/Arab%E2%80%93Iran_relations#Saudi_Arabia].
3. Arab–Iran relations – Access mode : [http://en.wikipedia.org/wiki/Arab%E2%80%93Iran_relations#Somalia].
4. Russia - Saudi_Arabia relations – Access mode : [http://en.wikipedia.org/wiki/Russia%E2%80%93Saudi_Arabia_relations].

IDEOLOGICAL MONITORING OF PLACE NAMES IN THE ARAB PRESS

Bohdan Babak

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Middle East department,
Taras Shevchenko Av., 14, Kyiv, Ukraine, 01601,
tel.: (044) 29 31 83, e-mail: philolog@univ.kiev.ua*

The article deals with the results of the analysis of 13 frequency lists – each on the material of 100 000 occurrences in the press of various Arabian countries. The analyzed data proves the media monitoring in two countries. Their media does not contain the place names of some well-known countries.

Key words: frequency lists, monitoring.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИЙ МОНИТОРИНГ ТОПОНИМОВ В АРАБСКОЙ ПРЕССЕ

Богдан Бабак

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
кафедра Ближнего Востока,
бульв. Тараса Шевченко, 14, Киев, Украина, 01601,
тел. (044) 239 31 83, e-mail: philolog@univ.kiev.ua*

Отражены результаты анализа 13 частотных списков – каждый на материале 100 000 словоупотреблений в прессе ряда арабских стран. Среди проанализированных данных обнаружены признаки мониторинга СМИ в двух странах, пресса которых не содержит упоминания отдельных широко распространенных топонимов.

Ключевые слова: частотные списки, топонимы.